

راه‌های شناخت صفات خداوند

کلیدواژه: شناخت صفات خدا، عقل، صفات ثبوتیه، صفات سلبیه، واجب الوجود، فطرت، جهان طبیعت، شهود باطنی.
پرسش: راه‌های شناخت صفات خدا چیست؟
پاسخ: دانشمندان اسلامی راه‌هایی را جهت شناخت خدای متعال بیان کرده‌اند که در ذیل ذکر می‌شود.

فهرست مندرجات

- ۱ - عقل
- ۲ - فطرت
- ۳ - مطالعه جهان طبیعت
- ۴ - کشف و شهود باطنی
- ۵ - مراجعه به آیات و روایات
- ۶ - پانویس
- ۷ - منبع

عقل

عقل می‌تواند وجود موجودی را که غنی بالذات است، اثبات کند. هنگامی که بدین امر دست یافت برای اثبات بسیاری از **صفات ثبوتیه** و سلبیه خداوند نیز توانایی می‌یابد؛ زیرا هر صفتی که موجب نقص ذات غنی بالذات شود، باید از او سلب گردد. در کتاب **تجربیدالاعتقاد**، از همین روش برای اثبات بسیاری از صفات سلبی و ثبوتی بهره جسته است، که به برخی از آنها اشاره می‌شود.

کلام **خواجه نصیرالدین طوسی**

واجب الوجود بودن خداوند **دلالت** می‌کند بر این‌که:

- (۱) خداوند متعال همواره بوده و باقی است زیرا واجب الوجود آن است که وجود برای او **ضروری** بوده و عدم بر او روا نباشد.
- (۲) خداوند **شریک** ندارد؛ زیرا اگر او شریک داشته باشد آن شریک هم واجب الوجود است. پس در واجب الوجود بودن مانند یکدیگرند. البته هر یک خصوصیتی دارد که دیگری ندارد. بنابراین هر دو مرکب می‌شوند و ترکیب نشانه ضعف و **فقر** می‌باشد. بنابراین خدا شریک ندارد.

فطرت

فطرت راهی است که با گذر از آن می‌توان به شناخت پاره‌ای از صفات الهی مانند یگانگی دست یافت فطرت انسان خداوند را یگانه و یکتا می‌داند و شریک و چند خدایی را برنمی‌تابد.

مطالعه جهان طبیعت

برای مثال از **مطالعه** و بررسی **نظم** در جهان **هستی**، حیوانات و گیاهان و حتی خود انسان آشکار می‌گردد که ناظم و خالق هستی بر اساس سنخیت بین علت و معلول باید از صفت **علم** و **حکمت** و **قدرت** برخوردار باشد. و همچنین از انسجام و وحدت حاکم بر جهان هستی می‌توان به **وحدت** و **توحید** خالق و ناظم هستی پی برد.

البته چنین استنباطی براساس قاعده عقلی صورت می‌گیرد ولی تفاوتی که با راه نخست دارد این است که در راه عقل تمام مقدمات آن عقلی است ولی در این راه برخی از مقدمات از مشاهده جهان هستی اخذ می‌شود و نتیجه می‌گیریم که جهان منظم است. **قرآن** و **روایات** نیز بر این راه تأکید می‌کنند. **قرآن** می‌فرماید:

« إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ لآيَاتٍ لِّأُولِي الْأَلْبَابِ » (آل عمران/۱۹۰) [۱]
مسلمانان در آفرینش **آسمان‌ها** و **زمین** و آمد و رفت **شب** و **روز**، نشانه‌هایی برای خردمندان است.

کشف و شهود باطنی

انسان بر اثر تکامل روحی و معنوی و کسب **فضایل** و **تقوا** به جایی می‌رسد که می‌تواند بسیاری از حقایق از جمله، صفات **جمال** و **جلال** الهی را از طریق **مشاهده قلبی** درک کند. چنانچه **آیات** زیر بر آن **گواهی** می‌دهد:

« يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِن تَتَّقُوا اللَّهَ يَجْعَلْ لَكُمْ فُرْقَانًا » (انفال/۲۹) [۲]
«ای کسانی که ایمان آورده‌اید، اگر از خدا پروا داشته باشید برای شما وسیله‌ای جهت جدا ساختن **حق** از **باطل** قرار می‌دهد.»
« وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا » (عنکبوت/۶۹) [۳]
«آنانکه در راه ما (با خلوص **نیّت**) تلاش کنند، قطعاً به راه‌های خود، هدایتشان خواهیم کرد.»

مراجعه به آیات و روایات

منبع همیشه جوشان **قرآن** و **سنت**، حقایق بسیار ژرف و معارف گسترده‌ای را در زمینه **خداشناسی** و شناخت اوصاف الهی در اختیار بشر قرار می‌دهد. معارفی که عقل آدمی به تنهایی از شناخت آن ناتوان است و یا آن‌که با دشواری فراوان به درک آن نایل می‌شود. بهره‌گیری از **قرآن** و **روایات** برای شناخت اوصاف الهی بر پذیرش مقدماتی استوار است؛ از جمله اثبات وجود خدا، اثبات **رسالت** پیامبر گرامی اسلام (ص) و اثبات برخی از صفات الهی مانند صدق که اعتبار **قرآن** در گرو آن است. برای نمونه، می‌توان به آیات زیر اشاره کرد:

« هُوَ اللَّهُ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْمَلِكُ الْقُدُّوسُ السَّلَامُ الْمُؤْمِنُ الْمُهَيَّمِنُ الْعَزِيزُ الْجَبَّارُ الْمُتَكَبِّرُ سُبْحَانَ اللَّهِ عَمَّا يُشْرِكُونَ هُوَ اللَّهُ الْخَالِقُ الْبَارِئُ الْمُصَوِّرُ لَهُ الْأَسْمَاءُ الْغُسْنِيُّ يُسَبِّحُ لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ » (حشر/۳۳-۳۴) [۴]

«او خدایی است که معبودی جز او نیست، حاکم و مالک اصلی اوست، از هر عیب منزّه است، به کسی **ستم** نمی‌کند، امنتت بخش است، **مراقب** همه چیز است، قدرتمندی شکست‌ناپذیر که با اراده نافذخود هر امری را اصلاح می‌کند و شایسته عظمت است خداوند منزّه است از آن چه شریک برای او قرار می‌دهند. او خداوندی است خالق، آفریننده‌ای بی‌سابقه، و صورت‌گری (بی‌نظیر) برای او نام‌های نیک است آنچه در آسمان‌ها و زمین است **تسبیح** او می‌گویند و او **عزیز و حکیم** است.» [۵] [۶] [۷] [۸]

پانویس

- ↑ [ال عمران/سوره ۳، آیه ۱۹۰](#).
- ↑ [انفال/سوره ۸، آیه ۲۹](#).
- ↑ [عنکبوت/سوره ۲۹، آیه ۶۹](#).
- ↑ [حشر/سوره ۵۹، آیه ۲۳-۲۴](#).
- ↑ [علامه حلی؛ کشف المراد فی شرح تجرید الاعتقاد، قم، جامعه مدرسین حوزه علمیه قم.](#)
- ↑ [مجد رضایی، مجد؛ الهیات فلسفی، قم، بوستان کتاب، چاپ اول، ۱۳۸۳، ص ۱۳۷-۱۴۶.](#)
- ↑ [سیحانی، جعفر و مجد رضانی، مجد؛ اندیشه اسلامی، قم، دفتر نشر معارف، چاپ چهارم، ۱۳۸۵، ج ۱، ص ۹۱-۹۵.](#)
- ↑ [سعیدی، مجد و دیوانی، امیر؛ معارف اسلامی، قم، دفتر نشر معارف، چاپ نود و سوم، ۱۳۸۵، ج ۱، ص ۶۲-۶۳.](#)

منبع

سایت پژوهه.

رده‌های این صفحه : [خدا شناسی](#) | [صفات الهی](#)